N°. 52. Donderdag 23 December 1915. 15de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Uit de O. I. Mail.

Besmetverklaring opgeheven.

Op 8 Nov. j.l. is de besmetverklaring van Batavia met cholera opgeheven.

Eerste Hydroplanes.

De Ind. bladen der jongste mail wijden uitvoerige beschrijvingen aan deze vliegproeven. Zoo lezen wij o.m. in „De Javabode":

De hydroplaan werd uit de hangar op de decauvillebaan afgerold naar zee.

Toen het vliegtuig eenmaal op het water dreef (het was een vrij woelige zee), werd de motor aangezet, waarna deze op halve kracht werkte. Zich even richtend naar den wind, de windrichting zoekend, liet daarna de aviateur den motor krachtig werken, waarop de hydroplane naar voren schoot en langzaam, vlot, zich van het woelige water verhief.

Lt. Ter Poorten zat aan het stuur. De mechanicien nam de plaats van den observator in. De heer Ter Poorten koerste direct naar landzijde. Hetgeen geen moeilijkheden baarde. Men herinnert zich de vele moeiten en zorgen, alvorens Küller en Kouzminsky (Brondgeest noemen we liever niet...) hier konden opstijgen. Zij klaagden steeds over de „remou's" (dat zijn de bijzondere windstroomingen, welke ontstaan doordien het eene landoppervlak ongelijk verwarmd is aan het andere) waarvoor de tropische landen zich voor het vliegen berucht hebben gemaakt.

De heer Ter Poorten scheen evenwel niet den minsten last daarvan te hebben ondervonden. Koen zwenkte hij direct naar links en vloog vrij laag boven Priok. Hierna richtte hij de machine recht naar Weltevreden. Over het Waterlooplein keerde hij het stuur, waarna hij, na nog eenigen tijd boven de zee te hebben gedreven, weer „landde."

De vlucht duurde een groot half uur — wat duur betreft reeds een record voor Indië...... — en was een volkomen succes.

Eene Landbouwschool te Palembang.

Sedert 1911 zijn, naar bekend, naast een 2-tal gouvernemenslandbouw-cursussen te Wonosobo en te Poerworedjo, op verschillende plaatsen op Java en ook op enkele plaatsen in de buitenbezittingen particuliere landbouwscholen opgericht, welker oprichting van gouvernementswege geldelijk wordt gesteund.

Dergelijke inrichtingen treft men buiten Java aan te Tondano (Menado) en te Beureunoen.

Thans zal ook te Moeara Enim, in de residentie Palembang, eene landbouwschool voor inlanders geopend worden.

Van landswege zal ter beschikking van de door den resident van Palembang te benoemen commissie van toezicht worden gesteld een bedrag van *f* 4550.— als tegemoetkoming in de kosten van oprichting en eerste inrichting der school en voorts *f* 1960.— als bijdrage in de gewone uitgaven gedurende de eerste 2 jaren.

Meegenomen.

Een der inl. conducteurs bij de S.S. kwam onlangs tot de verrassende ontdekking, dat hij behoort tot de zoogenaamde 1ste klas Inl. beambten, dat zijn dezulken, die met goed gevolg het klein-ambtenaars examen hebben afgelegd, dan wel een daarmee gelijk te stellen diploma kunnen overleggen. De man in kwestie had n.l. in 1883 de dokter djawa school te Weltevreden bezocht en aangezien voor de toelating tot deze inrichting minstens dezelfde kennis gevorderd wordt, als voor het klein-ambtenaars-examen, heeft hij er inderdaad recht op tot de 1e klassers gerekend te worden. Als men nu weet, schrijft de „Nw. Soer. Crt.", dat hieraan verschillende voordeelen verbonden zijn, laat het zich wel begrijpen, dat de conducteur daar aanstonds werk van maakte. Sedert 1 Januari 1909 is n.l. bepaald, dat de zoo juist genoemde categorie van Inl. beambten recht heeft op ⅜ van de door hun Eur. collega's genoten wordende bezoldiging, terwijl met ingang van 1 Juli 1912 werd vastgesteld, dat de vroegere diensttijd kan meetellen voor tractementsverhooging, mits vóór dezen diensttijd reeds het vereischte klein-ambtenaarsexamen werd afgelegd. In casu was dit dus wel het geval, zoodat hem heden het bedrag is uitbetaald, dat hij te min had ontvangen aan salaris, vermeerderd met een surplus van de naar evenredigheid daarvan te min uitbetaalde overwerkgelden, te zamen circa *f* 1800 bedragende.

Of de man ook in zijn nopjes was!

Een Vrouw als Advocaat.

Soerabaja zal vermoedelijk binnen kort een pleitbezorgster krijgen. Mevrouw Witbolt—Broese van Groenou, die doctores in de rechtswetenschappen is, heeft aldus meldt het „Soer. Handelsblad", toelating als advocaat aangevraagd. Wegens het bijzondere karakter van deze aanvraag is ditmaal op het verzoek het advies van den directeur van justitie en van het Hooggerechtshof gevraagd. Zoowel de directeur als het Hof hebben, naar het blad verneemt, tot toelating geadviseerd. Verwacht mag worden, dat de Raad van Soerabaja evenmin bezwaar zal maken, zoodat wij spoedig op onze eerste advocate zullen roemen.

Gelukkige cliënten voor wie zij zal pleiten; wij zouden er bijna een persdelict aan wagen!

Zoo besluit het blad.

De groote Poppenbazaar.

In het „Bat. Nieuwsblad" lezen wij: Een Comité onder leiding van mevrouw van der Houven van Oordt, heeft eene aangekleede poppenverzameling bijeen gebracht, die op den 20 en 21 dezer verkocht zal worden ten bate van S. O. V. I. A. (Steunfonds Onderwijs Vrouw. Inl. Artsen).

Ruim 200 poppen zijn ingezonden. De kleedsters hebben gewedijverd om het mooiste, fraaiste en geestigste product te leveren. De Bataviasche kinderen zullen niet weten wat zij zien. Menig geheimzinnig briefje zal aan den goeden Sint gezonden worden om zoo'n mooie pop op 5 Dec. te mogen krijgen. Waar door den oorlog dit jaar maar weinig speelgoed is uitgekomen, voorziet deze poppenbazaar bovendien bepaald in eene behoefte. De prijzen zullen de kijkgragen en kooplustigen niet behoeven af te schrikken, vooral niet wanneer zij bedenken dat alle waar naar zijn geld is.

Waarschijnlijk zullen ook ouderen van dagen op deze bazaar iets van hun gading vinden. Er zijn namelijk prachtige Chineesche groepen, die door een kunstig mekaniek in beweging gebracht worden en verborgen muziek in zich omdragen.

De vrouw van onzen Wedana heeft er voor gezorgd, dat ook Inlandsch gekleede poppen niet op 't appèl ontbreken.

Bovengenoemd blad voorspelt mevrouw van der Houven van Oordt en hare wakkere helpsters een evengroot succes, als zij onlangs met hare Brusselsche kantverkoop heeft behaald.

Verwilderde karbouwen.

De „Sum. Post" vertelt:

Pantel Tjermin is een badplaats, uitstekend geschikt om een kort verlof door te brengen tot herstel van geschokte zenuwen door middel van zonne- en waterbaden. Echter is het ook de woonplaats van tal van karbouwen. Tweemaal daags, nl. 's morgens en 's avonds, marcheert een kudde dezer dieren, die eigendom zijn van den sultan van Serdang, het strand langs. Kwaad doen ze niet en de badgasten behoeven dus niet te vreezen, dat hun eenig leed zal worden aangedaan.

Anders evenwel is het met de karbouwen, die in de strandbosschen zich ophouden en daar meer en meer verwilderen. Deze zijn minder goedaardig en wie er zoo een tegenkomt, bij een tocht door het bosch, ga een flink eind uit den weg. De sultan zou deze wilde beesten, die ook zijn eigendom zijn, wel kwijt willen en als slachtvee verkoopen, om zoodoende de bosschen te zuiveren van het gevaar, doch daartegen bestaat het bezwaar, dat het van gouvernementswege verboden is, wijfjes-karbouwen te slachten, met het oog op de voortplanting.

Men heeft het dus alleen op de laki's gemunt, maar deze houden er niet van, om als voedsel te dienen en geven dat op ondubbelzinnige wijze te kennen, wanneer gepoogd wordt er een te vangen. De z.g. „hoeder" van een kudde is in die gevallen het gevaarlijkst.

Dezer dagen togen een twintigtal Maleiers op de jacht naar een karbouw, doch de aanvoerder van een kudde weerde zich danig. Ten slotte vervolgde hij één der Maleiers, die van angst in een boom klom, bij intuïtie voelend, dat een karbouw daartoe niet in staat zou wezen. Het beest trachtte nog den boom omver te loopen, doch slaagde daarin niet, zoodat het zich verwijderde.

De man boven wachtte een poosje en meende toen veilig te kunnen afdalen naar den beganen grond. Nauwelijks had hij dien echter bereikt, of de karbouw verscheen opnieuw en herhaalde den aanval. De Maleier trachtte te vluchten, doch struikelde en sloeg voorover. Het woedende dier rende aan, nam den man op de horens en slingerde hem door de lucht. Zwaar gewond bleef hij een eind verder bewusteloos op den grond liggen.

Familieleden namen hem op en verpleegden hem thuis. De Inlandsche arts achtte opneming in het hospitaal gewenscht, doch dat weigerde de familie. Volgens het laatste bericht, van enkele dagen terug, was de toestand zorgwekkend.

PERSONALIA.

Necrologie.

Te Malang is begin Nov. jl. overleden pastoor Op den Kamp, de oudste pastoor in Malang.

Terug.

Aan den politieken banneling Kemas Temenggoeng Hadji Mohamad Jasin is vergund naar zijn geboorteland (residentie Djambi) terug te keeren.

Eene opdracht.

Aan den chef van het geologisch laboratorium bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, dr. E. C. J. Mohr, en aan den landbouwleeraar J. E. van der Stok is een onderzoek uit een landbouwkundig oogpunt opgedragen omtrent de voorgenomen plannen tot verbetering van de bevloeiing van de vlakte aan de Peperbaai in West-Bantam en die ter bevloeiing van de vlakke streken in het Tangerangsche uit de Tji Sadane en de Tji Doerian.

Deze heeren hielden met den resident en den betrokken ingenieur de noodige besprekingen en zouden zich naar Bantam begeven om met het bestuur aldaar en den chef der Noord-Bantamwerken overleg te plegen.

Centraal Comité in Ned.-Indië van het Roode Kruis.

Het secretariaat van het Centraal Comité in Nederl.-Indië van het Roode Kruis, dat sedert begin 1899 gevoerd werd door mr. J. A. van Dijk jr., is overgegaan op het nieuw benoemd lid van dat Comité den heer O. A. Uhlenbeck, secretaris van den Raad van Nederl.-Indië. Mr. van Dijk blijft lid van het Centraal Comité.

Aanstaande Promotie.

Naar het „Bat. Nieuwsblad" vernam, zal de kolonel baron van Heerdt in Februari a.s. bevorderd worden tot generaal-majoor, chef van het wapen der Infanterie. Als afdeelingscommandant zal hij waarschijnlijk worden opgevolgd door den tot kolonel te bevorderen overste van den generalen staf E. K. H. Pluim Mentz.

Ook de overste P. J. Spruyt, thans met verlof in Europa, zal binnenkort den kolonels-rang verwerven.

Het Bestuur over de Bataklanden.

Het „Bat. Handelsblad" schrijft:

„De assistent-resident der Bataklanden, R. C. L. Bosch, wordt overgeplaatst naar Lombok, terwijl in zijn plaats zal worden benoemd de controleur J. J Fraser.

De afdeeling Bataklanden is een zeer moeilijke, vooral ook doordat de zending daar haar arbeidsveld heeft gekozen. Niet iedereen is geschikt om in zulk een bijzonder gebied het bestuur te voeren, al moge hij ook nog zoo'n bekwaam ambtenaar zijn. Zoo prefereert de heer Bosch een andere afdeeling.

Een billijk voorstel.

Door de benoeming van den resident van Sumatra's Oostkust, S. van der Plas, tot gouvérneur, is de adviseur voor de buitenbezittingen, de heer W. Frijling, feitelijk door een jongeren collega gepasseerd.

Daar het evenwel niet in de bedoeling der regeering heeft gelegen haren kundigen adviseur te passeeren, en zij hem reserveert voor het gouvernement van Atjeh, is thans aan haar het voorstel gedaan den heer Frijlink nu reeds zijn maximum-salaris toe te kennen.

Het „Bat. Nieuwsblad" bevestigt het bericht, dat de heer W. Frijling gouverneur van Atjeh en Onderhoorigen wordt.

Zelf had de heer Frijling eerst nogal eenige bezwaren gemaakt, doch deze zijn thans uit den weg geruimd. Half Januari of begin Februari zal hij naar Atjeh gaan, ofschoon generaal Swart eerst in April vertrekt.

Dienstreis.

De heer O. P. Besseling, adjunct-adviseur van het Volkscredietwezen, zou op dienstreis naar Atjeh gaan.

Nederlandsche Handelsmaatschappij.

De heer P. C. van der Willigen is benoemd tot sub-agent der Handel-Maatschappij te Pekalongan, ter vervanging van den heer J. A. F. Marmelstein, die naar het kantoor te Batavia is overgeplaatst.

De facultatiefstelling van het bijwonen van het godsdienstonderwijs enz. op de gesubsidiëerde scholen in Indië.

Over dit actueele onderwerp heeft op Vrijdag 3 December de Zendingsdirector Dr. J. W. Gunning in een vergadering van den Rotterdamschen Hulpraad voor Zendingsstudie gesproken.

Spreker begint met de opmerking, dat hij door hetgeen hij zeggen gaat, niet geacht wil worden partij te trekken voor een der politieke richtingen in ons Parlement. Tot voor korten tijd heerschte er een merkwaardige overeenstemming, zoodra er sprake was van maatregelen tot subsidieering van particuliere scholen of ziekenhuizen, ofschoon tot nu toe bijna alleen de Zending daarvan profiteerde, zoodat het begrijpelijk is, dat men ze als maatregelen tot steun voor de Zending beschouwt. Spreker hoopt, dat deze eenstemmigheid spoedig zal wederkeeren en acht het in elk geval noodig, dat de Zending zooveel mogelijk buiten het gedrang der politieke partijen gehouden wordt. Als zendingsman onthoudt hij zich van deelneming aan de practische, politiek, en wenscht hij zich bij geen der partijen aan te sluiten.

Het zijn mannen van rechts geweest, die het eerst de facultatiefstelling op het tapijt hebben gebracht. Dat zij dit gedaan hebben, onder pressie van links, zooals onlangs is beweerd, is ten eenenmale onjuist. Ze komt het eerst voor in de thans voor de Minahassa en de Sangi- en de Talaeur-eilanden geldende subsidieregeling (Ind. Staatsblad 1912 No. 579), waarvan het ontwerp mede onder de auspiciën van den heer Colijn tot stand kwam en dat in het jaar 1908 aan het Nederlandsch Zendelingsgenootschap en het Sangi- en Talaud-comité werd toegezonden. De Regeering stelde zich toen voor: alle Gouvernements-scholen in de Minahassa en op de Sangi- en Talauer-eilanden op te heffen en de Zending in staat te stellen die door haar scholen te vervangen. Natuurlijk paste in dit plan de facultatief-stelling, en in de commissie, die deze plannen bestudeerde, is deze eisch als vanzelf sprekend, zonder eenige discussie, aanvaard.

In het jaar 1911 sprak toen Dr. Snouck Hurgronje in zijn werk „Nederland en de Islam" den wensch uit, dat de facultatiefstelling overal als voorwaarde voor subsidie zou worden opgenomen. Daarop volgde in het najaar het eerste voor de Zending pijnlijke Kamerdebat over de Indische begrooting. Bij een bespreking daarvan in het Maartnummer van „Onze Eeuw" 1912, verklaarde spreker, dat z.i. tegen inwilliging van den wensch van Dr. Snoeck Hurgronje geen bezwaar bestond. Andere zendingsmenschen hielden zich stil, ook toen in 1913, nog onder het Ministerschap van den heer de Waal Malefijt, de facultatiefstelling werd opgenomen in de subsidieregeling voor Hollandsch-Inlandsche scholen (Stbl. 524); en toen in het najaar, na het optreden van den tegenwoordigen Minister van Koloniën, deze in de beide Kamers van zijn sympathie voor de facultatiefstelling blijken gaf, verklaarden vertegenwoordigers van de verschillende rechtsche partijen, dat er, naar hun meening, tegen dezen maatregel geen bezwaar bestond.

De oppositie begon eerst, toen de heer C. R. Kühnen, Secretaris van de Vereeniging tot ondersteuning van de zendelingen der Salatiga-Zending, in Mei 1914 een voordracht hield te Zutphen, die hij later als brochure onder den titel „De Zendingsschool en de Nieuwe Subsidiebepaling", in het licht gaf. Daarvan was een adres aan den Minister van Koloniën het gevolg, en de Ned. Zend. Ver. sloot zich min of meer daarbij aan, voornamelijk den nadruk leggende op verkregen rechten, die geëerbiedigd dienden te worden. Toen later bleek in welken vorm de Minister de bepaling wilde gieten, gaf de Nederlandsche Zendingsvereeniging haar oppositie op.

Die vorm is inderdaad niet zonder beteekenis. Niet om de daarin vastgelegde vrijstellingen; deze betreffen scholen, die gevestigd zijn op plaatsen, waar voldoende gelegenheid bestaat tot het ontvangen van onderwijs, dat niet op godsdienstigen grondslag rust, waartegen niemand bezwaar heeft; en die, welke op 1 Augustus 1915 subsidie genoten, waarover men den Minister onlangs in de Tweede Kamer zoo hard gevallen is. Maar het aantal scholen, waarvoor men thans van deze bepaling gebruik maakt, zal uiterst gering zijn; Zendingcorporaties, die geen bezwaar hebben, ook onder de nieuwe bepaling, subsidie aan te vragen, zullen die natuurlijk voor hun reeds bestaande scholen, ook zonder bezwaar, aanvaarden. Spreker becijfert, dat hoogstens 35 scholen op Java om deze reden van de hun verleende vrijheid gebruik zullen maken.

Maar van groote beteekenis acht spreker, dat in de nieuwe bepaling nadrukkelijk het recht van beheerders van particuliere scholne, om zelf de richting van het onderwijs te bepalen, is uitgesproken. Daarmede is verklaard, dat men niet verder wil gaan in de beperking van de vrijheid van het particuliere onderwijs.

Verder is uitdrukkelijk verklaard, dat alleen gemoedsbezwaren recht geven van de vrijstelling van godsdienstonderwijs gebruik te maken. Dat is zeker een aanmerkelijke verbetering op de in oudere subsidieregelingen opgenomen bepaling, waarin alleen van „bezwaren" gesproken wordt. Jammer, dat men niet het in dit verband juiste woord gewetensbezwaren heeft gebruikt.

Tot zoover de geschiedenis. Wat hebben wij nu van deze zaak te denken?

Op den voorgrond stelt spreker, dat ze is „made in Holland". Geen Inlander zou ooit op de gedachte gekomen zijn. En spreker is nog geen enkel geval bekend, dat van de bepaling gebruik gemaakt is. Zelfs in specifiek Mohammedaansche streken heeft men de ouders der leerlingen nadrukkelijk op hun recht op vrijstelling gewezen; men heeft de lesuren voor bijbelsche geschiedenis enz. aan den aanvang of het einde der schooltijden geplaatst; zoodat het niet bijwonen daarvan zoo gemakkelijk mogelijk werd gemaakt: maar niettemin wonen alle ingeschreven leerlingen óók het opzettelijk godsdienstonderwijs bij. Daarentegen is, volgens spreker, wèl gebleken, dat vele ouders klagen, dat de godsdienstlooze school de vroomheid ondermijnt, terwijl anderen met verbazing vragen: waarom men den leerlingen op de openbare scholen zoo weinig van het Christendom vertelt? Deze vraag verdient zeker wel de aandacht van onze Nederlandsche voorstanders van neutraliteit. Het is waar, dat onze cultuur moeilijk te verstaan is, zonder kennis van het Christendom. Dat de zaak dus buiten den gezichtkring van de Inlanders ligt, mag als zeker worden aangenomen.

Is ze daarom zonder beteekenis? Naar sprekers meening geenszins. Vooreerst niet met het oog op de toestanden hier te lande. Er zijn nu eenmaal kringen, waar men wantrouwen koestert tegen de Zending. Dit is ongemotiveerd. Wanneer spreker dit weg kan nemen, door zich als eisch te laten stellen, wat hij toch vrijwillig doet, dan wordt z.i. geenszins een te dure prijs betaald.

Wat Ned.-Indië aangaat, dreigt er nu, en spreker meent óók in de toekomst, geen gevaar van de zijde der Inlandsche bevolking. Voor haar is de religie zoozeer een integreerend deel van het geheele leven, dat zij ons zeker niet den eisch zal stellen eigen godsdienstige overtuiging te verzwijgen. Veeleer zou zij het ons z.i. verwijten, wanneer wij zulks deden. Daarentegen is het noodig, dat wij o.z. eerbied betoonen voor het geestelijk bezit, al is het ook nog zoo gering, van de belijders van andere religiën. En naar mate de ontwikkeling voortschrijdt, (en op Java geschiedt dit met rasse schreden), zal men des te meer het bestaan van dezen eerbied gevoelen, en er dankbaar voor wezen. De belijders van het Christendom hebben z.i. in dit opzicht beslist een voorsprong boven de religieus indifferenten, want de Inlander — meent spreker — voelt natuurlijk héél goed, dat hij, die zich om zijn eigen religie niet bekommert, toch ten slotte ook den grond van die van anderen ondermijnt en vindt het zonderling, dat velen ontwikkelde mannen hier in Nederland zulks niet schijnen te beseffen, en het prikkelende van hun neutraliteit niet gevoelen. Naarmate nu de ontwikkeling in Indië vooruit gaat, zal men z.i. ook des te meer waardeeren, dat de Zending door het royaal aanvaarden der facultatiefstelling heeft getoond, dat zij met geen andere dan zedelijke middelen wil arbeiden.

Daarentegen dreigt z.i. wèl gevaar van de zijde der Europeesche ambtenaren, want reeds ettelijke jaren geleden, toen er van een algemeenen eisch der facultatiefstelling nog geen sprake was, is het, volgens spreker, voorgekomen, dat ambtenaren daarmede zendelingen lastig vielen en, z.g. om de gewetensvrijheid te handhaven, geheele scholen deden mislukken. Het is dus z.i. zeker van beteekenis, dat in de subsidieregeling de bepaling is opgenomen, dat beheerders „de richting van het onderwijs bepalen". Niettemin zullen er, meent hij, nog wel eens, misschien nog wel menigmaal, moeilijkheden voorkomen.

Ten slotte wijst spreker nog op de nieuwe richting in de

onderwijspolitiek van de Regeering, die naar zijn meening van harte moet worden toegejuicht en gesteund, ook al is ze z.i. voor de Zending allesbehalve zonder gevaar. Spreker bedoelt, dat er stappen gedaan zijn op een weg, die er in de toekomst toe zal leiden, dat de lagere school niet komt onder leiding van de Regeering, en ten slotte ook niet onder leiding der Zending, maar van de inlandsche rechtsgemeenschappen. Algemeen streeft men er thans naar om deze de kosten van het lager onderwijs (hierom gaat het in dit verband) grootendeels te laten betalen, zoo mogelijk geheel. Maar het spreekt vanzelf, dat wie het onderwijs betaalt, ook ten slotte het beheer daarover in handen neemt. En nu zal wel geen verstandig mensch betwijfelen, dat de inlandsche rechtsgemeenschap, die de school betaalt en beheert, ook het recht heeft het godsdienstig karakter dier school te bepalen. Tot nu toe is er dan ook geen enkele bepaling, die verhindert, dat een dessaschool op Java een Mohammedaansch- en een districtsschool in de Minahassa en op de Sangi- en Talauer-eilanden een Christelijk karakter drage. Wèl is het z.i. teekenend, dat ook aan de districtsscholen in de Christelijke Minahassa de eisch der facultatiefstelling is gesteld, geenszins aan de dessascholen op het Mohammedaansche Java. Spreker meent, dat in dit stelsel de verdere doorvoering van de facultatiefstelling past. Maar dan ook het nadrukkelijk handhaven der clausule, dat de beheerders „de richting van het onderwijs bepalen". De ervaring in Nederland leert z.i., dat het niet overbodig is ten opzichte van dit punt waakzaamheid te betrachten.

Suriname.

Met een voor de Surinaamsche en Curaçaosche onderwijzers heuglijk bericht kunnen wij ons weekoverzicht aanvangen: in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, hoofdstuk XI (Koloniën), lezen wij nl.:

De Minister zegt reeds van zijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken de bereidverklaring ontvangen te hebben, om een wetswijziging te bevorderen, waardoor aan West-Indische onderwijzers, die ten minste het examen voor den derden rang hebben afgelegd en ten minste twee jaren als zoodanig aan eene school in Suriname of Curaçao practisch werkzaam zijn geweest, de bevoegdheid zal worden toegekend, het hoofdonderwijzersexamen af te leggen. De zaak zal thans spoedig kunnen worden afgedaan.

Eindelijk! Eindelijk!

We hebben hier een voorbeeld van de wijze, waarop de belangen der koloniën nodeloos geschaad worden. In de kolommen van dit blad hebben wij er meermalen op gewezen, dat deze kwestie reeds nagenoeg een kwart eeuw hangende is. Opvolgende Gouverneurs van Suriname hebben er met kracht op aangedrongen. Belanghebbenden in de kolonieën, gestund door de burgerij, hebben adressen ingediend, alle Ministers van Koloniën hebben er voor geijverd, maar telkens stuitte de zaak af op bezwaren van het Departement van Binnenlandsche Zaken. Voor den buitenstaander is het onmogelijk te gissen van welken aard de bezwaren kunnen geweest zijn, want nooit is voor een eenvoudiger zaak de beslissing gevraagd van het moederland; met enkele woorden tot wijziging van een wetsartikel ware de zaak opgelost. Er steekt niets achter, de kwestie is glashelder, ze kost geen cent......... en toch is een kwart eeuw voor de oplossing noodig geweest, ten minste als die binnen het jaar komt. Het is niet te zeggen, hoeveel schade aan het onderwijs in Suriname is toegebracht door de onverklaarbare houding van de Ministers van Binnenlandsche Zaken, die elkaar in de laaste 25 jaren zijn opgevolgd. We zouden gaarne om een hoekje hebben gekeken, toen Minister Cort van der Linden — vóór hij aan zijn collega van Koloniën zijn medewerking beloofde — het dossier over de zaak inzag. Hij moet toen wel één groot vraagteeken geweest zijn.

* * *

Al de met de laatst aangekomen mail ontvangen Surinaamsche bladen brengen kolommen vol beschouwingen over de door den Minister ingediende begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1916, beschouwingen in afkeurenden zin, te veel om die hier mede te deelen. Onzerzijds willen wij, nu de begrooting over eenige dagen in de Tweede Kamer in openbare behandeling komt, herinneren aan de volgende ontboezeming van Dr. Hendrik P. N. Muller, op blz. 442 van zijn in 1905 verschenen boek: „Door het land van Columbus":

„Ieder land, ieder mensch heeft zijn tijden van tegenspoed zoo goed als van voorspoed en in het vuur erkent men het edele metaal. Elke natie, die koloniën weet te besturen, slaat den weg van proefneming in, zonder welke geen bloei bestendig is."

Het is waar, vele proefnemingen zijn in Suriname mislukt, maar dit kan geen reden zijn om die te staken, maar wel om in het vervolg zorgvuldiger te zijn bij de voorbereiding der proeven, als in de natuurwetenschappen. De aanhouder wint.

* * *

De redakteur van het blad „Suriname" heeft een reis gemaakt naar het district Nickerie en geeft in het nummer van 16 November een vergelijking tusschen Nieuw-Nickerie (de hoofdplaats) en New-Amsterdam, de hoofdplaats van Berbice, een vergelijking waarbij Nickerie het in elk opzicht aflegt. De schrijver verwacht verbetering van de instelling van een plaatselijk bestuur in dit district en van nog andere maatregelen, die het centraal bestuur reeds nu zou kunnen nemen.

* * *

Als bijvoegsel van „Suriname" verschijnt thans elken Vrijdag „Het Padvindersblad", orgaan van de Surinaamsche padvinders-organisatie." Het eerste nummer verscheen 5 November. Wij maakten reeds kennis met 3 nummers, die wij met veel genoegen hebben gelezen.

* * *

„Op den Uitkijk" van 6 November heeft het over de vlucht van Graaf von Pfeil von Ellgut — alias Kadur, alias Kroese — naar Venezuela per sloep van de Karlsruhe. De loods Johansen, die de sloep bestuurde, geeft „aanteekeningen uit zijn notitieboekje". De man schijnt er in geloopen te zijn en ontvangt niet eens de geheele beloonig, die hem was toegezegd.

* * *

„De West' van 19 November behandelt onder het hoofd „Een ongehoorde toestand" een zaak, die de aandacht van het Bestuur in hooge mate verdient. Het gebeurt n.l. meermalen, dat arbeiders, die voor de goudvelden een contract sluiten, bij hun terugkomst in de stad geen loon ontvangen, een euvel, dat in het bijzonder aan het z. g. kleinbedrijf kleeft. Dit is inderdaad een ongehoorde toestand, waartegen met kracht moet worden opgetreden.

* * *

Als Mededeeling van het Departement van den Landbouw in Suriname No. 1 is verschenen een korte verhandeling over De Hevea-bladziekte van Zuid-Amerika, door Dr. G. Stahel, plantkundige van het Departement.

* * *

De detacheering van jhr. mr. H. W. van Asch van Wijck bij de rechterlijke macht in Suriname is met twee jaar verlengd.

* * *

Aan de „N. R. Crt" van 17 December — Ochtendblad A — ontleenen we het volgende stuk, onder het hoofd „De zending en de oorlog":

„Meer dan eenige andere zending ziet de kerkelijke zending der Broedergemeente zich door den oorlog bedreigd. De internationale Broederkerk (Unitas fratrum) heeft gemeenten in Duitschland, Engeland, Noord-Amerika, Zwitserland en Nederland, uit welke verschillende landen zij ook haar zendelingen heeft. Niet alleen is de band tusschen de leden verslapt, maar ook de samenwerking der zendelingen op de terreinen is tengevolge van den oorlog zeer moeilijk.

Op verscheiden zendingsterreinen heeft de Engelsche regeering ingegrepen en bijvoorbeeld in Zuid-Afrika en Tibet, zendelingen geïnterneerd. Ook in Labrador bestond het plan, de zendelingen onder de Eskimo's gevangen te houden. Van hun posten in het hooge Noorden werden zij naar Newfoundland gebracht, maar door tusschenkomst bij de regeering mochten zij naar hun arbeidsveld terugkeeren, na onder eede verklaard te hebben, niets tegen de regeering te zullen ondernemen. Drie politie-agenten werden hun naar Labrador medegegeven. Bovendien maakt de oorlog terugkeer naar Duitschland met verlof, wegens ziekte of ouderdom onmogelijk, waardoor op de zendingsvelden slechts met halve kracht kan worden gewerkt.

In Suriname alleen wachten 26 mannen, vrouwen en kinderen op terugkeer naar Duitschland. Zendelingen, die uit Duitschland naar Suriname kunnen gaan, ontbreken, omdat de zendingsschool in Duitschland is gesloten. Van 27 kweekelingen zijn er 22 in den oorlog, die straks voor den zendingsdienst wellicht ongeschikt zullen zijn. Bij het hoofdbestuur te Herrnhut is evenmin als hier te lande geld. De Broederkerk in Engeland heeft tijdens den oorlog ƒ 60.000 minder ontvangen, terwijl in Duitschland de inkomsten met een derde verminderd zijn. De scholen in Suriname zitten in het nauw en juist nu bij de vele belemmeringen bestaat er behoefte aan uitbreiding. Voor de Javanen in Suriname en voor de Engelsch-Indiërs in Suriname moet een tweede post worden aangelegd."

WAT DE INLANDER ZEGT.

Meer Leerkrachten. De „Pembrita Betawi" deelt mede, dat tot opleiding van Inlandsche hulponderwijzers vier normaalscholen met vierjarigen cursus worden opgericht, t.w.: te Poerwakarta (Batavia), Poerwokerto (Banjoemas), Salatiga en Blitar. De opening zal nader door den Directeur van Onderwijs worden bepaald. De bedoeling is natuurlijk om een grooter aantal onderwijzers te verkrijgen, dan die nu van de kweekscholen afkomen. Dit is hoog noodig! In 1915 werden voor Java noodig geacht 3039 leerkrachten, voor 1916 wordt dit aantal op 3519 geschat. Voor de Buitenbezittingen bedragen de taxaties respectievelijk 1880 en 2076. Zullen de nieuwe normaalscholen in dit tekort kunnen voorzien? En dan heeft men nog het dessaonderwijs, vervolgt het blad. Voor het volgende jaar zullen er nog tien cursussen van één klasse moeten komen, die tot twee klassen met zes leerlingen per klas uitgroeien. Daar moeten de dessa-onderwijzers opgeleid worden. Het dessa-onderwijs is thans nog zeer gebrekkig. Er wordt te langzaam voortgang gemaakt. Zoo besluit schrijver.

Waarom nog geen Hoogeschool. Hetzelfde blad wijdt een opstel aan de geschiedenis van het Inl. onderwijs in de Soendalanden. Thans melden zich vele leerlingen daarvoor aan; vroeger ging het zelfs met zachten dwang nog

moeielijk om de enkele scholen bezocht te krijgen. De volgende oorzaken zijn hiervoor aan te geven: 1⁰. De adel wordt in 's lands dienst niet meer zooals vroeger bevoordeeld. 2⁰. Het grondbezit stapelt zich bij enkele rijken op. 3⁰. Handel, nijverheid en verkeerswezen zijn belangrijk vooruit gegaan. 4⁰. De behoeften zijn dientengevolge vermeerderd. De tijd is nog niet daar om de plannen tot oprichting van een Hoogeschool voor N.-I. tot uitvoering te brengen, gelet op het feit, dat de bestaande instellingen van meer uitgebreid onderwijs nog zoo weinig leerlingen tellen. De School voor Inl. Officieren heeft in zeven jaren tijds slechts dertien officieren afgeleverd (elf Javanen en twee Ambonneezen). En de Inl. Rechtsschool, die twee en zeventig leerlingen bevatten kan, wordt hoogstens door vijf en veertig leerlingen bezocht.

Nederlandsch gezind. De „Kaoem Moeda" schrijft, dat overal in den Ind. Archipel onder de Christen-Inl. meer trouw aan het Nederl. Gouv. valt waar te nemen dan bij de Mohamedaansche Inlanders. 't Is wel jammer, dat het Gouv. niet, van den beginne af, meer scholen heeft opgericht, zooals de zendelingen dit gedaan hebben, want dan zouden de Mohamedanen in getrouwheid niet voor de Christenen hebben onder gedaan. Het valt toch te constateeren, dat op Java, met zijn vele scholen, minder opstanden zijn voorgekomen, dan op de buitenbezittingen met hun zeer gebrekkig onderwijs. Hierbij komt nog de exploitatie-politiek van het kapitalisme, zeker niet de schuld van den Islam, doch van den opvoeder, die als leider zijn plicht en taak niet kent.

Gebrek aan Eigenwaarde. De „Sinar Djawa" beweert, dat er groote ontevredenheid heerscht onder het Inl. personeel van de H. I. scholen, die naar zij meenen, omdat de Eur. onderwijzers er de baas zijn, als minderwaardig worden beschouwd ook door de leerlingen, die niet veel meer geven om het onderwijs in de Javaansche en Maleische taal, daar het gebleken is, dat zij met onvoldoende cijfers in deze vakken toch in een hoogere klas overgingen, als het cijfer voor 't Nederl. maar goed was. Wordt 't geen tijd, dat de Inlanders wat meer gevoel voor de eigen taal en het eigen land krijgen? Zoo vraagt de schrijver.

Van Beginsel veranderd. De „Pewarta Deli" vermeldt: „Twee Mohamedaansche hulponderwijzers zijn onlangs aan scholen in de Bataklanden benoemd. Zij waren eenige jaren geleden, in den Oostkust geplaatst, van Christen, Mohamedaan geworden. 't Is wel merkwaardig, dat nu gebroken is met het beginsel om geen Mohamedanen aan Christelijke scholen te plaatsen. Groote blijdschap is er onder de Mohamedaansche ambtenaren.

Groote Leergierigheid. In Solo wordt, volgens de „Bintang Soerabaja", voornamelijk door den middenstand, groote behoefte aan onderwijs gevoeld. Tal van kinderen konden een paar maanden geleden, wegens plaatsgebrek, niet op de openbare lagere scholen worden toegelaten. De H. I. scholen in de Kepatian (Soenansgebied) en de Mangkoenegaran (gebied van Mangkoenegoro) blijken nu ook al te klein te zijn. Toen de nieuwe cursus geopend werd, moesten respectievelijk 120 en 90 kinderen afgewezen worden. Minstens moeten er nog twee H. I. scholen bij komen (als het niet anders kan voorloopig elk maar met twee klassen). Behalve deze scholen zijn er nog twee andere gelijkwaardige scholen, n.m. de Kesatrian scholen, één voor de familieleden van den Soenan en één voor die van den Prins Mangkoenegoro. Niet iedereen kan natuurlijk op deze scholen toegelaten worden; het is een voorrecht, dat slechts aan weinigen gegund is. Deze scholen zijn nooit goed bezocht geweest, wel een bewijs, dat de drang naar het onderwijs bij den adel niet zoo groot is als bij de minderen, of den middenstand. Toch zijn er onder de hooggeplaatsten, die niet onverschillig zijn voor goed onderwijs, die zelfs niet tevreden zijn met het gewoon lager onderwijs. Eenige zonen van den Soenan studeeren op de H. B. S. te Semarang; drie andere zijn op een H. B. S. in Holland, waarvan er één onlangs het eindexamen heeft afgelegd. Onder die van de Semarangsche H.B.S. hebben er twee het einddiploma gekregen. Men zegt, dat deze drie geslaagden (voor het eindexamen) naar de militaire academie te Breda zullen gaan. Eén der kleinzonen van den Rijksbestierder is op de technische hoogeschool te Delft. Eén der leden van het Mangkoenegorosche huis is een paar maanden geleden uit Holland teruggekeerd, waar hij reserve-luitenant was. Hij is nu voorzitter van Boedi Oetomo geworden.

Onder den gewonen burgerstand komt het nu ook al voor, dat de zonen naar Holland gezonden worden, om daar het middelbaar onderwijs te volgen. In den regel gaan de kinderen van de Pangerans, zoowel de jongens als de meisjes, naar de openbare lagere scholen. De neutrale H. I. school neemt zeer op, opnieuw een bewijs van de groote behoefte aan onderwijs in Solo; deze school bestaat nauwelijks een jaar en telt reeds meer dan 200 leerlingen, niettegenstaande het hooge schoolgeld (ƒ 5.— per maand en per leerling), vergeleken bij de Europeesche scholen. Niet alleen de jeugd, maar ook ouderen nemen lessen om zich meer te bekwamen, voornamelijk om het Nederlandsch te leeren. Een helper en een assistent collecteur bij den opiumdienst hebben onlangs het klein-ambtenaars examen afgelegd. De Europeesche onderwijzers profiteeren er van, door het geven van privaatlessen er zoodoende soms ƒ 300 en ƒ 400 's maands bij te verdienen. Waarom richt het Nederl. Verbond daar geen cursus op, zooals te Soekaboemie? Er is alle kans van slagen. Zoo meent bovengenoemd blad.

Uit particulier initiatief zijn onlangs twee scholen in Solo verrezen, een Arabische school: Al Arabiah Ismailah en de Mardi Loeweh-cursus, welke te danken is aan de Inl. Onderwijzers Ver., bestemd als inrichting van voortgezet onderwijs voor de leerlingen, die de 2e klas Inlandsche scholen hebben afgeloopen, om zooals reeds velen deden, het toelatingsexamen voor de kweekschool en later het examen voor kweekeling af te leggen.

Het zelfbestuur heeft voor de Santris (de streng geloovige Mohamedanen) ook een school opgericht: Membangoen Oeloem geheeten, met een mooi gebouw, doch eene vrij gebrekkige onderwijsorganisatie.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Een Staking en de Ethische Richting. De karrenvoerders hebben het werk op de onderneming Kenongo (Wlingi) gestaakt, zoo vermeldt de „Pewarta Soerabaja." Zij kwamen van Lasem en Toeban en keerden weer terug. De wedono wordt er van beschuldigd hen opgestookt te hebben, omdat hij gebelgd was, dat de administrateur hem geen geld wilde leenen. Ook den vorigen côntroleur wordt verweten, dat hij, ethisch gevoelende, partij trok van den kleinen man. De ethische richting krijgt nu van alles de schuld. Doch men vergeet, dat vroeger, toen er van een ethische politiek nog geen sprake was, toch ook al karrevoerders waren, die staakten, zelfs meer dan nu, zooals wel bekend uit den ouden suikertijd.

Het „Soer. H.blad" is — alzoo de „Pewarta Soerabaja" — niet best te spreken over deze ethische politiek en trekt natuurlijk partij voor den fabrikant tegenover de karrevoerders, wat zeker niet billijk is .Het is gebleken, dat dezen niet eens gehoord zijn, en dat de heer van Geuns dus slechts afgegaan is op praatjes van derden. Het Inl. blad neemt verder de beschouwingen van „De Locomotief" over, die het voor de karrevoerders opneemt. Zij hebben verklaard, dat de weegbrug niet goed aanwees en dat zij dus bedrogen werden. Nu wordt wel beweerd, dat de controleur deze weegbrug heeft nagezien en goed bevonden, maar dit gebeurde twee dagen nà de staking.

De ethische politiek is gebaseerd op het beginsel van rechtvaardigheid tegenover de Inl. bevolking. De heer van Geuns had gewild, dat de Controleur met zijn gezag de karrevoerders had terug doen gaan aan den arbeid, terwijl hij aan het artikel in het strafwetboek tegen werkstaking het recht zou willen zien ontleend om verder op te treden. Hoogst onbillijk en onrechtvaardig is het een wedono, zonder eenig bewijs, fouten ten laste te leggen. De ethische politiek wil juist, dat ieder, al is hij maar een Inlander, recht krijgt op een billijke behandeling, op een rechtvaardig onderzoek van beschuldigingen.

Bij den suikerbond kwamen in den laatsten tijd voorbeelden voor van onhebbelijke behandeling van het Eur. personeel door administrateurs. Men kan op zijn vingers natellen, dat het Inl. werkvolk van zulke menschen nog heel wat ergers ondervinden zal. Daartegen op te komen en te zorgen, dat de bevolking eerstens menschwaardige rechten, tweedens gevoel van eigenwaarde krijgt, is een taak van de ethische richting. Dat het gevoel van eigenwaarde eerst recht belangrijk kan zijn, wanneer die waarde door flink arbeiden en door plichtsbetrachting wordt verhoogd, zal geen voorstander van de ethische richting ontkennen. Deze wil ook volstrekt geen zwakke regeering, zooals wel eens wordt voorgesteld, handhaafde tot nu toe bijna alle algemeene strafbepalingen, maar wenscht, dat geen onderscheid wordt gemaakt tusschen Inlanders, Chineezen en Europeanen. Elke burgerlijke verhouding moet er een zijn, waarin partijen gelijk staan en gelijke rechten kunnen doen gelden. Het verschil tusschen overheerscher en overheerschten wordt steeds door leden van het overheerschende ras voorop gesteld, maar zij vergeten, wat de heer van Hinloopen Laberton, die vroeger ook in de cultures geweest is, onlangs uiteengezet heeft: „De Nederlandsche regeering heerscht hier, maar dit sluit niet in zich, dat ieder Europeaan nu ook maar het recht heeft hier heerscher te spelen. Hij kan zich verheffen boven de bevolking door verstand, arbeidslust en door groote rechtvaardigheid, maar de tijden zijn gelukkig zóó geworden, dat hij zich niet meer kan verheffen door machtsvertoon, door slaan en bedriegen en knoeien. Dit zullen de „heerscherstypen" steeds meer tot hun schade ondervinden."

Wantoestanden. De „Bintang Soerabaja" vestigt de aandacht op het soms zeer droevig lot der contractkoelies in Deli. Dit is te wijten aan de geldzuchtige ronselaars, bij wie de koelies zich door schoone beloften verleid, nog steeds aanmelden. De groote Sarikat Islam en de beroemde Boedi Oetomo, kunnen die daar niets tegen doen? Zoo vraagt het blad. Er worden nog steeds assistenten vermoord, zeker omdat zij de koelies ernstig gegriefd hebben. Anders zou zoo iets niet gebeuren!

Verschil van meening. De „Perniagan" geeft een verklaring, waarom de resident van Kediri zijn pensioen gekregen heeft: Een ex-leerling van de landbouwschool kwam den regent om een betrekking vragen. Deze liet hem wachten, zonder hem een stoel te presenteeren. Daarover heeft die sollicitant zich bij den G.-G. beklaagd, bewerende, dat de regent meer hormat had moeten bewijzen aan een Jong-Javaan. Den Resident werd toen opgedragen den Regent hierover te onderhouden. De Resident oordeelde evenwel, dat de Regent geen schuld had, al had hij dien Jong-Javaan ook niet te dineeren of te logeeren gevraagd.

Een Loftuiting. De „Djawa Tengah" smeekt 's hemels zegen af voor den eerlang aftredenden Gouver-

neur-Generaal Idenburg, daar deze de harten der ingezetenen gewonnen en zoowel op politiek als op militair en economisch gebied zijn voorgangers in Ned.-Indië den loef afgestoken heeft.

Partijdigheid. Hiervan beschuldigt hetzelfde blad den Raad van Justitie te Batavia, die Gramser Brinkman veroordeelde, niet op grond der feiten, maar uit hoofde van overwegingen, zooals, volgens dit blad, in het vonnis te lezen staat; was hij rijk genoeg geweest om de hulp van handige advocaten te kunnen betalen, dan zou hij zeker vrij gesproken zijn. Eenige bekende vrijspraken uit vroegeren tijd worden door dit blad aangehaald. „Het geld, dat dom is, maakt recht, wat krom is". Zoo besluit schrijver, en vervolgt: Anders is de rechtspraak in Amerika. Daar is 't een rijke Amerikaan niet gelukt vrijgesproken te worden, niettegenstaande hij aan slimme advocaten zes millioen dollars had beloofd. Daar legt dus het geld geen gewicht in de schaal. Schrijver heeft zelf reeds drie malen voor een persdelict in de gevangenis gezeten, maar daarin als medegevangene nooit een bestuursambtenaar of kapitalist aangetroffen. Dezen kunnen z. i. straffeloos machtsmisbruik plegen, ook hun oppassers. Maar een kleinambtenaar komt zonder vorm van proces in de gevangenis terecht. In geheel N.-I. bestaat geen onpartijdige rechtspraak, wel een „klassenjustitie".

De „P e w a r t a S o e r a b a j a" vraagt naar aanleiding van den zelfmoord van genoemden Brinkman: „Of met opzet alle voorzorgsmaatregelen werden achterwege gelaten, om de voor Inlanders en Chineezen minder gewenschte vertooning van het ophangen van een Europeaan niet te laten doorgaan? Hij behoorde immers tot hetzelfde ras als de Overheid!" Overigens spreekt dit blad zijn voldoening erover uit, zich daarbij van vele scheldwoorden bedienende, dat de G.-G. gratie geweigerd heeft en de man dus „dood" moest!

Van Vreemde Koloniën.

't Gevaar dreigt van twee kanten.

Wij spraken twijfel uit of er waarheid kon zijn in het verhaal, dat lord Kitchener tijdens zijn verblijf te Rome, bij de Ital. reegering een poging zou hebben aangewend om, met loslaten van 't Oostenrijksche front, een sterke macht naar Lybië te zenden, die dan tot taak zou hebben de Senoessi-stammen te binden. De sedert door Groot-Brittanië betoonde ijver om zich gereed te maken voor een vernieuwen strijd bij het Suez-kanaal, heeft intusschen de waarschijnlijkheid doen groeien dat het verhaal eenige grond kan hebben. Nu de Duitschers vrij verkeer met het groote Turksche rijk hebben gekregen, verwachten de Britten blijkbaar een poging om den khedive van Egypte, die zich met Br. steun, tot die waardigheid uitriep, met verwerping van het opperheerschap van den sultan van Turkije, te straffen. Ten vorige male zijn wel T. afdeelingen tot het Kanaal van Suez doorgedrongen, heeft een enkele dit zelfs overschreden, maar van beteekenis is de strijd toen niet geweest. De aanvoer van al 't noodige door de woestijn was te bezwaarlijk, de T. troepen waren in menig opzicht nog niet voldoende berekend voor het krachtig opvatten en doorzetten van de onderneming, de gemeenschap met Europa was te moeilijk om 't noodige oorlogsmateriaal beschikbaar te kunnen stellen. De aankomst van den ouden, maar nog krachtigen pasja von der Goltz, te Aleppo, om het commando van 't Turksch-Arabische leger te gaan aanvaarden, doet begrijpen dat de sultan het voornemen heeft zijn Egyptisch gebied te heroveren.

Hoe de Britsche macht voornemens is den vijand te ontvangen blijkt uit de bedrijvigheid bij het Suez-kenaal en 't achterland.

Een lange rij van versterkingen wordt in dubbele linie aangelegd, met steunpunten, die ware vestingen moeten worden. Innundatiën moeten de nadering beletten. Een talrijke bezetting wordt nog gestadig uitgebreid. Schermutselingen schijnen reeds voorboden te zijn van naderende ondernemingen van meer beteekenis.

Komt 't hier tot een strijd, dan zullen de Engelschen front naar 't oosten maken, maar tevens kan dan gevaar uit het westen, dus in hun rug, dreigen. Want daar vormen de bekende Senoessistammen, de moedige West-Arabieren, een geduchte macht, die bovendien op den geest der bevolking steeds een diepgaanden invloed heeft. Deze stammen zijn goede Mohamedanen; zij hebben zich vroeger wel niet willig geschikt onder de oppermacht van den sultan, maar zij erkennen hem toch als de Groote Heer te Stamboel, en sedert Lybië tot Italiaansch gebied verklaard is, staan zij veel feller tegenover den christen-overheerscher, die hen wil ringelooren, dan zij 't ooit deden tegenover den sultan, die hen meerendeels hun gang liet gaan. Het is te begrijpen, dat Gr. Br. beducht is voor dien vijand in den rug. Wel hebben de Senoessi-hoofden zich niet uitgelaten over de aan te nemen houding, maar T. boodschappers werken onder hen. T. troepen zijn, de afsluiting van den Middellandsche zee ten spijt, den 11en December bij Matroe reeds in gevecht met Eng. geweest en werden daarbij door West-Arabieren gesteund. De teekenen wijzen dus op ernstig gevaar van deze zijde, gevaar dat toegenomen is door de onvoorzichtige ontruiming door de E. van Solloem, de goede haven, die de westelijke grensplaats van Egypte vormt, en waar de T. nu, naar 't schijnt, hun troepen hebben weten heen te brengen. Hoe zij daar gekomen zijn is tot nu toe een raadsel.

Zoo bezien wordt 't verklaarbaar, dat Engeland Italië gaarne weer een flinke macht naar Lybië zou laten zenden, om de Senoessi van daar uit bezig te houden. Maar moeilijk aanneembaar is toch, dat dit van zoodanig gewicht wordt geacht, dat het Oostenrijksche front er zelfs voor zou moeten worden losgelaten. De tegenvallers aan de Dardanellen, het succes der Bulgaren in den strijd in Servië, de overwinning van de T. in Mesopotamië zullen het prestige van de Entente bij de Mohamedanen zeker gesnoeid en dat van den sultan evenzeer geschraagd hebben. Kan hierin voor E. een reden te meer liggen om al het mogelijke in 't werk te stellen om een echec in Egypte te voorkomen, daar staat tegenover dat een prijsgeven van den strijd aan de Isonzo als een nieuwe nederlaag zou worden beschouwd of voorgesteld, waardoor de aanhang van den sultan zeker belangrijk zou winnen. Verstandiger lijkt 't, de landing te Saloniki als verloren spel te erkennen, iets waaraan toch niemand meer twijfelt: hierdoor zouden Fr. en E. dan een eigen macht beschikbaar krijgen om het in Egypte van twee zijden dreigend gevaar in bedwang te houden.

Het besluit van de Nederlandsche stoomvaartmaatschappijen, tegelijkertijd genomen met een zelfde besluit door de Engelsche maatschappijen, om den passagiersdienst op Indië tijdelijk van 't Suezkanaal weer te verleggen naar de oude route om de Kaap, zal met de bijzondere aandacht, welke de politiek aan Egypte wijdt, wel in nauw verband staan. De maatregel is, naar verklaard wordt, alleen genomen omdat de steenkolen-voorziening niet verzekerd is. Wij zullen dit zoo lezen, dat het naderend gevaar de oorlogvoerende partijen kan nopen, zelf voor oorlogsdoeleinden over de steenkolen-voorraden te beschikken. Zoo wordt dan in 't midden gelaten of de mindere veiligheid in de Middellandsche zee en bij het Kanaal een factor vormt van rechtstreekschen invloed op 't genomen besluit en behoeft indirect de beteekenis van dien factor toch niet geheel te worden ontkend.

Z.-W. Afrika.

Vragen, waarover reeds veel is gezegd en geschreven, maar waarop een officieel antwoord, recht op de bedoeling van den vrager in, nog niet gegeven is, zijn door den afgevaardigde Basserman aan den D. rijkskanselier, betreffende de in Z.-W. Afrika gevolgde oorlogspolitiek gesteld. In verband met de van Eng. zijde gedane beweringen, luidden de vragen, of inlichtingen kunnen worden verschaft, omtrent de verklaringen: 1o. dat D. sedert langen tijd een aanval had voorbereid op Br. Z. Afrika, in het bizonder door samentrekking van troepen en het bijeenbrengen van munitie in D. Z.-W. Afr.; 2o. dat de gouverneur van D. Z.-W. Afr. voor het begin van den oorlog een overeenkomst heeft getroffen met den Boerencomm. majoor Maritz, nopens een aanval op Br. Z.-A.; 3o. dat na 't uitbreken van den oorlog in Europa de gewapende macht van D. Z.-W. Afr. bij Schuitdrift en Nakabond een aanval heeft gedaan op E. gebied?

't Heilsleger in Punjab.

In overleg met de beheerders van de theeplantages in Assam heeft commandant Booth Tucker van het Punjabheilsleger een nieuwe onderneming aangepakt. Hij wil aan deze plantages arbeidskrachten bezorgen uit de misdadigersafdeelingen, die het H. L. in verschillende koloniën onder zijn toezicht heeft genomen. De overbrengingskosten zullen worden gedragen door den eigenaar van den theetuin, maar de algemeene verzorging en 't algemeen beheer zullen in handen van het H. L. blijven. De eerste groep van ongeveer 300 man zou naar Assam vertrekken, zoodra de regeling der verdere bijzonderheden haar beslag zou hebben gekregen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Jaarboek Mijnwezen in Oost-Indië.

Ter landsdrukkerij te Batavia is verschenen het gedeelte van den 42en jaarg. (1913), van het Jaarboek van het Mijnwezen in Ned. Oost-Indië, getiteld „Verhandelingen".

De volgende onderwerpen worden er in behandeld: Korte mededeelingen over Indische delfstofafzettingen: P. Hövig. Sintoeroe; W. A. J. Aernout. Soengei Pagoe; Dr. W. Dieckmann. Soengei Toeboh. — Voorloopige mededeelingen over de geologie van Soembawa, door Dr. J. J. Pannekoek van Rheeden. — Aanteekeningen over de Tidoengsche landen, naar het rapport van W. D. Munniks de Jongh. — Verslag van een reis naar het eiland Enggano, door dr. H. Pontoppidan. — De aardbevingen in de residentie Menado, naar het rapport van Dr. Phil. M. baron von Komorowicz. — De vulkaan Raoeng en zijne erupties, door Dr. H. A. Brouwer. — Onderzoek van den Telaga Bodas in de afd. Tasikmalaja (res. Preanger-Regentschappen), door H. Wolvekamp. — Voorloopig onderzoek van eenige fossielen afkomstig van eenige vindplaatsen op Sumatra (Kroë en Lipai bij Bangkinang). — Bijdrage tot de geologie van Boven-Kampar en Rokan-streken (Midden-Sumatra), door Dr. H. A. Brouwer. — Petrografische beschrijving van eenige gesteenten uit de onderafdeeling Pangkadjene en het landschap Tanette van het Gouv. Celebes en Onderhoorigheden, door H. von Steiger.

Weekblad voor Indië.

In No. 29 van het Weekblad neemt de uit Indië vertrekkende hoofdredacteur, de heer M. van Geuns, afscheid van zijn lezers. In 1904 door den heer van G. opgericht, heeft het Weekblad bewezen, dat in Indië, niettegenstaande de vlottende Europeesche bevolking, naast de vele dagbladen, toch nog wel plaats is voor een wekelijksch, geïllustreerd, orgaan, waarin de belangrijkste gebeurtenissen ook in beeld worden weergegeven. Met het volste recht kan de heer Van Geuns getuigen, dat op dit gebied het W e e k b l a d v o o r I n d i ë een zeker cultuurhistorische waarde heeft gekregen. Het heeft zeer veel vastgelegd wat anders door de ongestadigheid, die de tropen kenmerkt, zou zijn te loor gegaan. Van de geschiedkundige functie van het blad mag de beteekenis zeker niet worden onderschat.

Van den overigen inhoud, welke dit Nr. vult, zij nog genoemd een geïllustreerd artikel over het nieuwe R. K. Weeshuis te Semarang.

Nederl. Zendingsbode.

Het Nr. van 10 Dec. bevat een overzicht eener door Dr. J. W. Gunning gehouden voordracht over de facultatiefstelling van het godsdienstonderwijs enz. op de gesubsidieerde scholen in Indië. We vermoeden dat onze lezers de debatten in de Staten-Generaal, naar aanleiding der jongste Indische begrooting, hebben gevolgd, waarbij over dit onderwerp veel van gedachten is gewisseld.

Indisch Militair Tijdschrift.

Voornaamste inhoud der October-afl.: Wenken bij het houden van geneeskundige oefeningen en geneeskundige manoeuvres, door J. P. de Bats. — Causerie: eene militie in Indië, door Caviar. (Bij het ontvouwen zijner plannen stelt de schr. de voorwaarde dat de gouverneur-generaal, die in het stadium van het oprichten eener militie regeert, m i l i t a i r moet zijn, en moet het dus voor hem niet prettig zijn geweest te vernemen, dat momenteel een diplomaat de uitverkorene is). — Het militir-tarief No. 20 en het stelsel van voeding, toegepast bij de jongste manoeuvres, door E. Wenting. — De brigade (½ sectie) als tactische en administratieve eenheid, door E. — Maatregelen tegen de verspreiding van pest, door S. Met Naschrift. — Jandoedeliana, door Asymptoot (handelt over de verstrekking van jenever aan Indische militairen). — Enz.

Mededeelingen Encyclopaedisch Bureau.

Hoewel het ons uit enkele Indische dagbladen bekend was

dat het Encyclopaedisch Bureau een uitgave het licht had doen zien van bijzondere beteekenis, wilden wij er eerst de aandacht op vestigen na de verspreiding in Nederland. Tot heden schijnt zulks echter nog niet te zijn geschied, doch wel bevindt zich een exemplaar in de Bibliotheek van het Departement van Koloniën, waarvan ons werd vergund inzage te nemen. Inderdaad, de Ind. bladen hebben volkomen gelijk. Het bedoelde geschrift (uitgegeven als No. X, deel I, der Mededeelingen van het Bureau voor de Bestuurszaken der Buitenbezittingen, bewerkt door het Encyclopaedisch Bureau), bevat een hoogst belangrijk overzicht van de economische ontwikkeling der Buitenbezittingen in de periode 1904—1914, verhelderd door tal van platen, kaarten, statistieken en grafische voorstellingen. Het omvangrijke werk wordt geopend met de portretten van de H.H. Idenburg, van Heutsz en Colijn, wier namen zoo nauw verbonden zijn met de voorbereiding en uitvoering der maatregelen, die geleid hebben tot den enormen vooruitgang der Buitenbezittingen in het genoemde tijdvak.

Ethnologen.

Via de Java-Post (het R. K. Weekblad voor Indië) van 5 Nov. j.l. worden we attent gemaakt op een reeks artikelen in de „Surinamer", van pater J. Molls, naar aanleiding van Dr. H. F. C. ten Kate's artikel in de Encyclopaedie van West-Indië over het Godsidee bij de Indianen. Pr. Molls is van meening dat Dr. ten Kate's voorstellingen ten deze onjuist zijn. Om het zieleleven van den Indiaan te kennen acht schr. noodig: een jaren lang verblijf onder hen; verder een intiem verkeer en 3o. grondige kennis der taal. De volkenafreizende ethnoloog ziet met slechts vluchtigen blik den buitenkant, voelt soms iets van 't geen in den Indiaan schuilt, doch heeft noch den tijd, noch het vertrouwen om dat nog schuilende uit te lokken en het zieleleven te bereiken.

De redactie der Java-Post is het volkomn eens met de beschouwingen van pater M. en zegt, dat ook zij meermalen heeft gewezen op valsche conclusies van zeer vele ethnologen, in hunne voorstelling van den godsdienst der natuurvolken. (Zie o.a. J. P. 1915, blz. 431 en 446).

De Inlander industriëel?

In de Banier komt een artikelenreeks voor, getiteld „Een moeilijk vraagstuk", waarvan we met een enkel citaat de bedoeling uitstekend kunnen weergeven. „De ervaring, tot dusver bij andere Oostersche volkeren opgedaan, is niet bemoedigend voor hen, die van een bloeiende inlandsche industrie heil voor Indië verwachten. Ook in Britsch-Indië is men er van doordrongen, dat eerst de aard en de neiging van den inlander moet veranderen, zal er iets terecht komen van de pogingen, die aangewend worden om de inlandsche industrie op de been te helpen. En in ons Indië is het niet anders".

Jaarboek van Ned.-Indië.

De doorgaans goed ingelichte Java-Bode meldt:

Onlangs werd bekend, dat nog dit jaar een Jaarboek van Nederlandsch-Indië in het Nederlandsch en het Engelsch zou worden uitgegeven van Regeeringswege, in het bijzonder met het doel om kennis omtrent Nederlandsch-Indië in het buitenland te verspreiden, thans vernemen wij, dat om technische redenen van de uitgave van dit jaarboek in dit jaar nog, is afgezien en dat eerst in den loop van het volgend jaar de verschijning van het eerste jaarboek over Nederlandsch-Indië zal plaats hebben.

Laboratorium voor Plantenziekten.

Vanwege het Departement van Landb., Nijverh.en Handel is verschenen Mededeeling No. 13 en 17, uitgegeven door het Laboratorium voor Plantenziekten. Eerstgenoemd Nr. bevat een uitvoerige geïllustreerde beschouwing van den heer S. Leefmans over de „Cassave-oerets" (of ketella-kevers), laatstgenoemd Nr. handelt over bestrijdingsmiddelen tegen plantenziekten en schadelijke dieren en is samengesteld door Dr. C. J. J. van Hall, Dr. A. A. L. Rutgers en Dr. K. W. Dammerman.

Berichten uit de Zendingswereld.

In het Dec.-nr. vindt men een en ander medegedeeld over de bevolking der Mentawei eilanden ten Z. W. van Sumatra en van den zendingsarbeid in den omtrek van Padang (Sum. Westkust).

Overste Booms. †

Eigen Haard van 18 dezer bevat het portret van den onlangs te 's-Gravenhage overleden gep. luit.-kol. van het Ind. leger A. S. H. Booms, met levensbijzonderheden, door den majoor I. P. Schoemaker.

Indologenblad.

In No. 5 de volgende artikelen: Een en ander over de Hindoe-cultuur op Java, door P. — Brieven uit Indië, door Mus (bevat bijzonderheden van de plaats Djambi met een tweetal kiekjes). — De rijst- en suikercultuur op Java (overzicht eener lezing van den heer J. Sibinga Mulder). — Iets over de Mohammedaansche mystiek en de heiligenvereering in den Islam (vervolg).

Besmette plaatsen en landstreken in Ned.-Indië.

In Bulletin No. 129 van den Bond van Geneesheeren in Ned.-Indië is geplaatst eene opgave der plaatsen en landstreken in Ned.-Indië, welke op 1 November 1915 waren besmet verklaard. Wij kunnen deze opgave — wegens plaatsruimte — thans niet in haar geheel overnemen; het Bulletin is te raadplegen o.a. in de Koloniale Bibliotheek te 's-Gravenhage.

Enquête suikerindustrie op Java.

De teleurgestelde uitkomsten van de suikerproducten in de jaren 1914 en 1915 hebben de rietplanters op Java met ongerustheid vervuld. Konden sommige oorzaken, als abnormale droogte en tekort aan bevloeiingswater zonder moeite worden aangewezen, daarnaast openbaarde zich verschijnselen die niet zoo gemakkelijk te verklaren waren. De heer M. van Geuns, tot voor kort hoofdredacteur van het Soerabajasch Handelsblad, heeft nu onlangs een enquête naar die onbekende oorzaken doen instellen, waarvan de resultaten in opvolgende nummers van genoemd blad zijn gepubliceerd. Een en ander is nu ook als brochure openbaar gemaakt onder den titel: Een enquête naar de toestanden bij de suikerindustrie op Java in 1915.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 50: Bestrijding van roodsnot in Britsch-Indië, door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — De productie aan plantagerubber in de eerstvolgende jaren, door Dr. H. H. Zijlstra Fzn. — Planters-vereeniging Semarang-Kedoe. — De Argentijnsche rietsuikerindustrie, door J. Sibinga Mulder. — Hevea-bladziekte van Zuid-Amerika. — Koloniaal Verslag 1915 van de West-Indische bezittingen. — Uitvoer van Java en Madoera. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, benevens de overige wekelijksche rubrieken.

Goudland. Tropenroman.

Deze roman speelt op Sumatra's Oostkust; schrijver schetst het geknoei met concessie's, aandeelen enz. De hoofdpersoon, Homan, van huis uit een oprechte, flinke kerel, gaat te gronde omdat ook hem de geldduivel te pakken krijgt. Hugo Penning, de schr. van Goudland, laat ook de andere personen in zijn roman geen hoog zedelijk standpunt innemen, maar... het boek boeit, wat misschien de hoofdzaak is.

Koloniaal Instituut.

In aansluiting aan een reeks voordrachten over hygiëne in de tropen, door Dr. J. J. van Loghem, dit najaar wekelijks in de Ned.-Indische Bestuursacademie te 's Hage gehouden, brachten 11 Dec. de bestuursambtenaren, die deze voordrachten volgen, een bezoek aan het Koloniaal Instituut te Amsterdam. Zij kregen aldaar gelegenheid allerlei zaken te zien die betrekking hebben op het wezen der tropische volksziekten, wier bestrijding zulk een gewichtig onderdeel der koloniale bestuurstaak uitmaakt. (Zie uitvoeriger Ind. Merc. van 17 Dec. j.l.).

Zendeling H. Rooker. †

Naar het Evangelisch Zondagsblad meedeelt, is op 5 dezer de oud-zendeling H. Rooker overleden. Hij was 85 jaar oud gewdorden en heeft in dienst van het Nederlandsch Zendelinggenootschap 50 jaar onder de Alfoeren op Celebes gearbeid. In 1904 eervol ontslagen, heeft hij eerst te Nijmegen en toen te Arnhem den tijd van zijn rust doorgebracht. Hij voelde „niet de gaven te hebben, om hier te lande ergens op te treden. Neen, onder de Alfoeren behoorde hij thuis, met de Alfoeren van Tondano blee fhij voorleven. Aan briefwisseling met de Alfoeren bleef hij zich wijden. Van hen te mogen spreken en van zijn gezegenden arbeid onder die nieuw gevormde Christengemeenten te mogen verhalen, dat was zijn lust en zijn vreugde.

Mededeelingen.

Van het Ministerie van Koloniën:

Te verwachten vacatures bij het Binnenl. Bestuur in Ned.-Indië.

VACATURE.	DATUM VAN INGANG.	AANTEEKENINGEN.
Controleur bij het B. B. op de bezittingen buiten Java en Madoera.	3 Maart 1916.	Oorzaak: verzoek om buitenlandsch verlof van den titularis W. P. F. L. Winckel.
Idem.	2 Februari 1916	Id. id. D. J. C. Kriebel.

Van de Afdeeling Amsterdam:

Aan de leden van de afdeeling wordt meegedeeld, dat op *Dinsdag 18 Januari a. s.*, des avonds ten 8 ure, een VOORDRACHT zal worden gehouden door den heer J. SIBINGA MULDER, over *„De rijst- en de suikercultuur op Java"*, toegelicht met cinematografische opname, waarvan de films welwillend zijn afgestaan door het Koloniaal Instituut.

Toegang tot de voordracht wordt uitsluitend verleend op vertoon van speciale toegangskaarten. Deze worden niet rondgezonden, maar ieder lid kan vóór 12 Januari bij den secretaris schriftelijk een persoonlijke toegangskaart aanvragen en daarbij het verzoek doen nog een tweede kaart te mogen ontvangen. De toezending van deze tweede kaart zal afhankelijk gesteld worden van de nog overgebleven plaatsen op 12 Januari. Indien het aantal aanvragen grooter is dan het aantal overgebleven plaatsen, zal de toewijzing door loting uitgemaakt worden.

De plaats, waar de lezing zal gehouden worden, zal op de toegangskaarten worden vermeld, daar dit thans nog niet beslist is.

Namens het Bestuur,
De secretaris C. H. L. BAELDE,
Oosterpark 44.

Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

TWEEDE VOORDRACHT over *„Onze taak en toekomst in Ned. Oost-Indië"*, te houden door den Heer J. SIBINGA MULDER, op *Vrijdag 21 Januari 1916*, in de Familie Bioscoop, Prinsestraat, Den Haag, aanvangende 8 uur 's avonds.

Onderwerp: de groote volkscultuur op Java „de rijstbouw" en de grootste Europeesche cultuur „de suikerindustrie."

Ook deze voordracht zal worden geïllustreerd door bioscoopbeelden, waartoe de films welwillend worden afgestaan door het Koloniaal Instituut te Amsterdam.

Toegang tot de voordracht wordt uitsluitend verleend op vertoon van toegangskaarten, welke door leden van de Vereeniging, schriftelijk dan wel mondeling, kunnen worden aangevraagd bij den Secretaris, Laan van Meerdervoort 187 (van 10—12 en van 2—4 uur), welke aanvragen dienen te zijn ontvangen uiterlijk op 19 Januari 1916.

Aan één lid kunnen ten hoogste twee toegangskaarten worden verstrekt.

Aan houders van toegangskaarten, die verhinderd mochten worden naar de voordrachten te gaan, wordt beleefd het verzoek gedaan de kaarten weg te geven, dan wel aan den Secretaris terug te zenden.

Plaatsbespreking à ƒ 0.10 per plaats gewenscht vanaf 17 Januari van 10—4 uren.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 's-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en/Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
Lessen in moderne talen.	Lessen aan spraakgebrekkigen.
Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Handwerklessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Paedagogische adviezen	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47bis,	Utrecht,	Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:
De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS;

II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

Leverancier van H. M. de Koningin.

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof–Groenmarkt. **AMSTERDAM, Kalverstraat–Rokin.**

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

P. G. JANSEN's
Luxe Verhuur Auto's.

Eenig adres:

KONINGINNEGRACHT 1d,

over Hoofdingang Dierentuin.

Men lette op Telefoon No.

H 851, H 852
en H 872.

Auto's voor Trouwgelegenheid
en
Maand-Auto's.

KOLONIE SURINAME.

GELDLEENING

uitgegeven krachtens de Wet van 10 Dec. 1915 (Staatsblad No. 499),

groot nominaal *f* 4.000.000,-

gewaarborgd door het Rijk,

in schuldbewijzen aan Toonder, groot

f 1000,–, f 500,– en f 100,–,

rentende 4½ pCt., coupons betaalbaar per 1 Januari en 1 Juli.

De Minister van Koloniën a. i. bericht, dat op

WOENSDAG 29 DECEMBER 1915,

van des voormiddags 10 uur tot des namiddags 4 uur,

ten kantore van het **AGENTSCHAP VAN HET MINISTERIE VAN FINANCIËN** te **AMSTERDAM**, de inschrijving wordt opengesteld op

***f* 4.000.000,–**

4½ pCt. Schuldbewijzen aan toonder

ten laste van de KOLONIE SURINAME,

onder waarborg van het Rijk.

De aangeboden koersen worden teruggebracht tot den minsten koers, waartegen gegund wordt.

Inschrijvingsformulieren en prospectussen worden kosteloos verkrijgbaar gesteld te **Amsterdam** ten kantore van voornoemd Agentschap en te **'s-Gravenhage** bij het Ministerie van Koloniën.

DE MINISTER VAN KOLONIËN a. i.
J. J. RAMBONNET.

's-GRAVENHAGE, 15 December 1915.

Sigarenhandel D. NIEUWSTRATEN

Zoutmanstraat 2A hoek Witte de Withstraat
Telephoon Haag 4057

Magazijn 1ste Klasse.

Speciaal ingericht voor verzending naar de Tropen
GROOTE SORTEERING SIGARETTEN.

A. SCHRÖDER & Co.

Groenmarkt.

Het aangewezen adres voor Nuttige en Fraaie

Kerstgeschenken.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Vraagt onze van ouds bekende SPECULAAS, BANKETLETTERS en BORSTPLAAT.

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

's-Gravenhaagsche Manege,

Kazernestraat 46-48. - Telefoon 3065.

Oudst Etablissement.
1ste Klasse Rijonderwijs.
R. J. J. HIEMSTRA, Directeur.

DORDTSCHE BANK

'S-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14
behandelt alle Bankzaken.

HUPFELD's FILIAAL
Directie:
DUWAER & NAESSENS
PIANO-, PHONOLA- en MUZIEKHANDEL
is gevestigd:

's-GRAVENHAGE Kneuterdijk-Heulstraat, Tel. No. 27.

AMSTERDAM Stadhouderskade 19, Tel. No. 4698.